

نجف اشرف است که محل اسکان زائران محترم ایرانی است و در دی و بهمن ۱۳۸۹ با استفاده از یک پرسشنامه دارای ۳۹ سؤال در ۳ موضوع بهداشتی شامل: ۱- بهداشت فردی کارکنان، ۲- بهداشت رستوران و محل توزیع غذا، و ۳- بهداشت سرویس‌های بهداشتی، راهرو و اطاق‌ها، آشپزخانه، انبار و سردخانه که مطابق ضوابط بهداشتی کشورمان طراحی شده انجام شده است. در این بررسی هتل‌هایی که بالاتر از ۹۰ درصد امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند در گروه هتل‌های عالی و هتل‌هایی که زیر ۵۰ درصد امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند در گروه هتل‌های بسیار ضعیف و بد قرار گرفته‌اند و مابقی در گروه خوب و معمولی قرار دارند.

یافته‌ها: بر اساس نتایج به‌دست آمده ۱۳ هتل در گروه عالی قرار داشتند که از بین آنها دو هتل زمزم و قصرالدر بالاترین امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند و ۶ هتل نیز در گروه بسیار ضعیف قرار گرفته‌اند. مابقی هتل‌ها به تناسب بین این دو دامنه متغیر هستند. از طرفی محور بهداشت فردی با ۷۱/۱ درصد پایین‌ترین شاخص و پایین‌ترین امتیاز را دارد. در بین سؤالات به ترتیب وضعیت سرویس‌های بهداشتی و دارا بودن شیلنگ، سیفون و آویز ۶۷/۹ درصد، وضعیت لباس کار کارکنان و عوامل ۶۸ درصد، وضعیت بهسازی، نظافت و چیدمان انبار هتل‌ها با ۶۸/۸ درصد و نگهداری مواد غذایی با ۶۹/۴ درصد پایین‌ترین نمره را به خود اختصاص داده‌اند.

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود که در ضوابط انتخاب هتل‌ها آیتم‌های بهداشتی مورد توجه و تأکید قرار گیرد. بنابراین هتل‌هایی که پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده‌اند از مجموعه قرارداد خارج شوند و هتل‌هایی که با ضوابط بهداشتی منطبق باشند در اولویت عقد قرارداد قرار گیرند.

کلمات کلیدی: بهداشت محیط زائران، بهداشت محیط هتل‌ها، بهداشت هتل‌های نجف.

بررسی بهداشت محیط هتل‌های محل اسکان زائران ایرانی در نجف اشرف دی و بهمن ۱۳۸۹

نعمت الله سیف^۱، فاطمه ناظم^۲، علی حیدری^۳،
ماشاءالله رضایی^۴، صادق ده‌دست^۵

۱. کارشناس ارشد بهداشت محیط، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
۲. دکترای پزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت سلامت حج و زیارت، تهران، ایران.
۳. دکترای پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
۴. نویسنده مسئول: دکترای پزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت سلامت حج و زیارت، تهران، ایران.
۵. کارشناس بهداشت محیط، مرکز پزشکی حج و زیارت، تهران، ایران.

[Email: rezai@hmc.ir](mailto:rezai@hmc.ir)

وصول مقاله: ۹۰/۳/۱۶ پذیرش مقاله: ۹۰/۴/۲

چکیده

مقدمه: بهداشت هتل‌ها در همه جای دنیا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و یکی از ابزارهای رتبه‌بندی و ستاره‌گذاری هتل‌ها ضوابط بهداشتی و معیارهایی است که به‌طور مستقیم با رضایت‌مندی و همچنین سلامتی مهمان یا مسافر در ارتباط می‌باشد.

روش‌ها: این مطالعه به روش توصیفی تحلیلی انجام شده و جامعه مورد مطالعه تعداد ۱۱۷ واحد هتل در

مقدمه

بهداشت هتل‌ها در همه جای دنیا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و یکی از ابزارهای رتبه‌بندی و ستاره‌گذاری هتل‌ها ضوابط بهداشتی و معیارهایی است که به‌طور مستقیم با رضایت‌مندی و همچنین سلامتی مهمان یا مسافر در ارتباط می‌باشد (۱ و ۲). برای حفظ سلامتی زائرانی که به عتبات عالیات سفر می‌کنند تأمین آب سالم، غذای سالم و محل سکونتی متناسب با معیارهای بهداشتی بسیار ضروریست (۳)، به‌خصوص اینکه کشور عراق دارای آب و هوا و فرهنگ بهداشتی متفاوت با ایران می‌باشد. بی‌توجهی به موازین بهداشتی موجب افزایش بیماری‌های روده‌ای می‌شود و هر غفلی ممکن است منجر به یک همه‌گیری در بین زائران شود که تبعات و عوارض حاصل از آن نه فقط متوجه زائر است بلکه در بازگشت زائر به کشور ممکن است موجب شیوع و انتقال آن نیز به جامعه باشد (۴). از این نظر هرچه ضوابط بهداشت محیط جدی‌تر گرفته شود و نکات بهداشتی هتل‌ها و محل‌های اسکان زائران بیشتر مورد توجه قرار گیرد، بیماری کاهش پیدا کرده و به همان نسبت هزینه‌های درمانی و اثرات جانبی آن نیز کاسته خواهد شد. کارشناسان بهداشت محیط با انجام نظارت‌های خود علاوه بر آموزش، نکات لازم را توصیه می‌کنند و در کنار سایر گروه‌های پزشکی وظیفه نظارت بر این مسائل را به عهده دارند (۵). در این مقاله سعی شده است گزارشاتی را که ناظران بهداشتی از هتل‌های نجف اشرف گردآوری کرده‌اند تجزیه تحلیل و وضعیت بهداشتی این هتل‌ها در مقایسه با انتظارات و استانداردهای کشوری ارزیابی شود.

روش‌ها

این مطالعه به روش توصیفی تحلیلی انجام شده و جامعه مورد مطالعه تعداد ۱۱۷ واحد هتل در نجف اشرف است که محل اسکان زائران محترم ایرانی است و در دی و بهمن ۱۳۸۹ با استفاده از یک پرسشنامه دارای ۳۹ سؤال در ۳ موضوع بهداشتی شامل:

۱- بهداشت فردی کارکنان، ۲- بهداشت رستوران و محل توزیع غذا، و ۳- بهداشت سرویس‌های بهداشتی، وضعیت راهرو و اطاق‌ها، آشپزخانه، انبار و سردخانه که مطابق ضوابط بهداشتی کشورمان طراحی شده انجام شده است (۳).

تکمیل پرسشنامه به‌وسیله کارشناسان خبره با حضور در محل و مشاهده و پرسش صورت گرفته که از دقت بالایی برخوردار است. در این بررسی هتل‌هایی که بالاتر از ۹۰ درصد امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند در گروه هتل‌های عالی و هتل‌هایی که زیر ۵۰ درصد امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند در گروه هتل‌های بسیار ضعیف و بد قرار گرفته و مابقی در گروه خوب و معمولی قرار دارند.

در این مدت پرسشنامه به‌وسیله کارشناسان خبره با حضور در محل و مشاهده و پرسش صورت گرفته و دقت آن بسیار بالاست؛ سپس داده‌های جمع‌آوری شده به‌وسیله نرم افزار تجزیه تحلیل و نتایج استخراج شده است.

یافته‌ها

بر اساس نتایج به‌دست آمده، ۱۳ هتل امتیاز بهداشتی بالاتر از ۹۰ درصد را گرفته‌اند و در گروه هتل‌های عالی از نظر رعایت شاخص‌های بهداشتی قرار دارند که دو هتل آن هتل زمزم و قصرالدر بالاترین امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند و ۵۷ هتل امتیاز بهداشتی بین ۷۵ درصد و ۹۰ درصد را گرفته‌اند که در گروه هتل‌های خوب و قابل قبول قرار دارند و ۴۱ هتل امتیاز بهداشتی بین ۵۰ تا ۷۵ درصد را گرفته‌اند که در گروه هتل‌های معمولی و ضعیف از نظر شاخص‌های بهداشتی قرار دارند و ۶ هتل امتیاز زیر ۵۰ درصد را گرفته‌اند که در گروه هتل‌های غیر بهداشتی و خیلی ضعیف قرار دارند.

از طرفی محور بهداشت فردی با ۷۱/۱ درصد امتیاز بهداشتی پایین‌ترین و محور آب و فاضلاب با ۸۳/۱

صدی بهداشت فردی و تأمین آب بطری شده صد درصد برای زائران از نتایج اصلی این بررسی می‌باشند.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به دست آمده ۱۳ هتل در گروه عالی که دو هتل زمزم و قصرالدر بالاترین امتیاز بهداشتی را کسب کرده‌اند و ۶ هتل در گروه بسیار ضعیف قرار گرفته‌اند.

پیشنهاد می‌شود که در ضوابط انتخاب هتل‌ها آیت‌های بهداشتی مورد توجه و تأکید قرار گیرد؛ بنابراین این هتل‌هایی که پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده‌اند از مجموعه قرارداد خارج شوند و هتل‌هایی که با ضوابط بهداشتی منطبق باشند در اولویت عقد قرارداد قرار گیرند. ملزم کردن تمامی کارکنان به گذراندن دوره‌های آموزشی و رعایت بهداشت فردی و اخذ کارت معاینه پزشکی معتبر قبل از انجام هر کاری و امکان صدور کارت معاینه در مراکز بهداشتی درمانی فراهم گردد.

References

1. Madhooshi M, Naserpour N. "Determining of tourism progress obstacles in Lorestan province". *Pajouheshname Bazargani* 2003;58:22-28. [in Persian]
2. Kirk D. "Environmental management in hotels". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 1995; 6(7):3-8
3. Ahmadi M. "Necessity and Importance in Tourism Industry". *First National Congress of Nature, Health and Hotelling, 2007 Tehran; 2007*. [in Persian]
4. Stanton A, Glantz P, Harlesworth A. "Tourism and Hotel Revenues Before and After Passage of Smoke-Free Restaurant Ordinances". *JAMA* 1999; (281):1911-1918.
5. Mulcahy M. "Secondhand Smoke Exposure and Risk Following the Irish Smoking Ban"; *an Assessment of Salivary Cotinine Concentrations in Hotel Workers and Air Nicotine Levels in Bars*. *Tobacco Control* 2005; 14:384-388.

درصد بالاترین در صد امتیاز را گرفته اند و میانگین امتیاز محورهای بهداشتی ۷۵/۷ درصد می‌باشد که حدود ۲۵ درصد از حد عالی پائین‌تر می‌باشند و امتیاز همه محورها بین ۷۱ تا ۸۳ درصد قرار گرفته است.

در بین سؤالات به ترتیب وضعیت سرویس‌های بهداشتی و دارا بودن شیلنگ، سیفون و آویز ۶۷/۹ درصد، وضعیت لباس کارکنان و عوامل ۶۸ درصد، وضعیت بهسازی، نظافت و چیدمان انبار هتل‌ها با ۶۸/۸ درصد و نگهداری مواد غذایی با ۶۹/۴ درصد پایین‌ترین شاخص را به خود اختصاص داده‌اند.

در این میان شاخص استفاده از آب معدنی بسته‌بندی شده بالای ۹۴/۷ درصد قرار دارد که هرچند نسبت به سایر شاخص‌ها امتیاز بالایی دارد اما این شاخص بسیار با اهمیت است زیرا مستقیم با سلامت زائر در ارتباط است. لذا انتظار می‌رود این شاخص به صد در صد افزایش پیدا کند.

بحث

با توجه به اینکه شاخص‌های منظور شده حداقل نیازهای بهداشتی هتل می‌باشند، نتایج به دست آمده بیانگر این است که سطح بهداشتی ۱۳ هتل در حد عالی و ۵۷ هتل در حد خوب و مطلوب و ۴۱ هتل معمولی و نسبتاً ضعیف و ۶ هتل بد و بسیار ضعیف ارزیابی شده‌اند؛ بنابراین ارتقای سطح بهداشتی هتل‌ها نیاز به یک بازنگری کلی دارد که مستلزم به‌کارگیری شاخص‌های بهداشتی در انتخاب هتل و عقد قراردادهای اولیه با توجه به این شاخص‌ها است. بدیهی است اگر محدودیت در اجاره هتل وجود نداشته باشد انتخاب هتل مورد نظر انجام پذیر است ولی با وجود محدودیت می‌توان ضمن حذف هتل‌هایی که حداقل امتیاز را کسب کرده‌اند برای سایر هتل‌ها شرایط بهداشتی تعریف کرد و صاحبان را متعهد به اجرای آن نمود. ملزم کردن تمامی کارکنان به گذراندن دوره‌های آموزش بهداشت عمومی و رعایت صد در

Environmental Health in Hotels of Iranian Pilgrims in Najaf in February & January in ۲۰۱۰

Seif N, MA in Environmental Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Nazem F, MD, Health Management Research Center of Hajj & pilgrimage, Tehran, Iran

Heydari A, Ph.D. in Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Corresponding Author: Rezaee M, MD, Health Management Research Center of Hajj & pilgrimage, Tehran, Iran

Email: rezai@hmc.ir

Dehdast S, Expert in Environmental Health, Medical Center of Hajj & pilgrimage, Tehran, Iran

Received: ۲۰۱۱-۰۷-۰۶

Accepted: ۲۰۱۱-۰۷-۲۳

Abstract

Introduction: Health of hotels is important in all over the world; as the health standards is one way of marking hotels out and directly is linked with the guests or passengers' satisfaction and health.

Methods: In this descriptive analysis study, ۱۱۷ hotels in Najaf, the accommodation of Iranian pilgrims, were studied in January and February in ۲۰۱۰. A questionnaire was designed with ۳۹ questions in ۳ categories based on the national health standards including: ۱) individual and personnel hygiene, ۲) health of restaurants and food distribution places, and ۳) health of toilets, corridors and rooms, kitchen, warehouse and fridge. In this study, the hotels that have achieved above ۷۹% of health score were ranked as the great group and those with below ۷۰% in health score were so weak or bad and the rest of hotels were in a normal level.

Findings: According to the results, ۱۳ hotels were at the great group, which among them Zamzam and Qasrodar hotels rated as the top ones, ۷ hotels were very weak and the rest were at the normal level. Based on the results, about ۷۱/۱% of hotels had the lowest indicator and score in the personal hygiene; about ۷۷/۹% were rated as the lowest score among questions such as the status of health services and the hose, siphon and pendants; and about ۷۸% were related to the hotels workers condition and work clothing; about ۷۸/۸% were related to the hotels' sanitation conditions, cleaning and storage arrangement; and ۷۹/۴% for food storage.

Conclusion: It is suggested to consider and pay attention to the health points for selecting hotels. Therefore, the hotels with health and standards should be chosen for staying.

Keywords: environmental health of pilgrims, environmental health of hotels, health of hotels in Najaf